

Dorte Toft

Net og medier: En giftig cocktail

Tonen er hård i Danmark, og den bliver stadig hårdere, ikke mindst på nettet. Men de angrebne lades i stikken, også juridisk set.

Nettet er blevet benzin på bålet af fordomme og had, en skueplads for en hærgen mod andre og mod saglighed. Den tiltro, der var engang til, at nettet først og fremmest ville bidrage til den indbyrdes forståelse mennesker imellem, og til demokratiet, er visnet.

Netbårne angreb får danske politikere til at miste modet, journalister til at udøve selvcensur, advokater til at tøve over for højkonfliktsager. Borgere, der ønsker en seriøs demokratisk debat, trækker sig helt, og scenen overlades i stadig større omfang til angriberne. Men erkendelsen af den udvikling er kun så småt på vej i Danmark. Lovgivning, medieetik og normer reflekterer stadig papirverdenen.

Det er så mine påstande, men tag med på en rejse ind i, hvad der sker i Danmark, startende med kvinder og den lovgivende forsamling. Ved seneste valg faldt andelen af antal opstillede kvinder i forhold til de to foregående folketingsvalg. Efter valget den 18. juni 2015 var kvindernes repræsentation i Folketinget faldet fra 39,1 procent til 37,1 procent. Det er den største tilbagegang i 100-årshistorien for danske kvinders stemmeret.

”Ti stille kvinde”

Forskerne har endnu ikke givet en forklaring på disse fald, men kombinationen af nettets kræfter sammen med mediernes halsen ef-

ter nye politiske konflikter har givet en øget udsathed.

Tv-serien ”Ti stille kvinde”, sendt på DR2 i november 2014, gav et indblik i presset fra nettet. Kvinder fortalte om at være politikere, forskere og debattører i en verden, hvor alle har fået en stemme. Trusler om mord, voldtægt og ikke mindst sexistisk nedgørelse af selve personen, af udseende og intelligens, hørte til dagsordenen.

Folketingspolitikeren Zenia Stampe kunne for eksempel fortælle om, hvorledes hendes sorg over en ufrivillig abort blev vendt til et angreb på hendes person. Zenia Stampe har også handlet på trusler. Hun var tidligere ordfører i udlændingspørgsmål, men trak sig fra posten i 2013 af frygt for, at truslerne skulle gå ud over familien. Det særligt urovækkende kom fra højreekstremistiske kredse i kølvandet på Anders Breiviks myrderier.

En kollega fra et andet parti, Johanne Schmidt-Nielsen, kunne blandt sine modtagne trusselsmails fremvise truslen: ”Bid i pudens skat, jeg kommer tørt ind.” En af de øvrige kvinder, man mødte i ”Ti stille kvinde”, var en politiker, der høster dobbelt op i hån og trusler. Özlem Cekic, hvis forældre kommer fra Tyrkiet, modtager både sexistiske og racistiske meldinger for fuld udblæsning.

Benægtelse af problem

Indtil programserien ”Ti stille kvinde” var en typisk holdning i Danmark benægtelse af, at der var noget kønsspecifikt på færde: ”Kvinder er ikke mere udsatte end mænd. Kvinder

Dorte Toft er erhvervsjournalist med fokus på udfordringer og muligheder i brugen af teknologi, foruden på snyd og bedrag, og siden 10 år selvstændig journalist.

taler bare mere om nethadet. Kvinder er mere sarte". Holdningen kunne høres lang tid efter, at kønsforskelle i angrebsindhold for længst var erkendt i USA og Sverige, men "Ti stille kvinde" satte så småt gang i erkendelsen i Danmark.

At der skal hård hud på sjælen for at være kvindelig politiker fremgik måske endnu stærkere af en artikelserie i Berlingske lige op til valget. Avisen adspurgte kvinder i lokal- og landspolitik om eventuel forskelsbehandling og chikane. 500 svarede.

Udbredt selvcensur

Hver femte af disse kvinder afholder sig fra at debattere visse emner grundet udsigten til grove reaktioner derpå. Hver fjerde kvinde overvejer at forlade politik, også grundet chikane. Men mens kvinder i lokalpolitik har flest udfordringer med den gammelkendte forskelsbehandling og chikane fra de mandlige kolleger, er angrebene fra fremmede især rettet mod landspolitikere. I alt berettede 27 procent af de 500 kvinder om sexistiske e-mails fra fremmede, kommentarer på de sociale medier, SMS'er og tilråb på gaden.

Undersøgelsen blev kommenteret således af danskeren Drude Dahlerup, professor ved Stockholms Universitet – en forsker med fokus på kvinders politiske repræsentation:

"Der er stadig problemer, og med de strukturelle forandringer i samfundet kommer nye problemer til. De sociale medier med de sexistiske hadefulde ytringer havde man jo ikke tænkt på, da kvinderne fik valget for 100 år siden".

Sverige gik først

I Sverige tog SVT langt tidligere fat i, at kvinder i mediebildet modtager trusler på livet, trusler rettet mod deres familie og voldtægtstrusler. De blev udsat for mere personfokuserede angreb, end deres mandlige kolleger. Kortlægningen skete allerede i februar 2013 i SVTs kulegravende program, Uppdrag Granskning, under overskriften Näthatet. Udsendelsesrækken gav kraftig genlyd i store svenske medier og i Norge hos NRK tv. Ikke i Danmark.

Som en journalist, der i årtier har haft fokus på teknologi og som på tæt hold har fulgt udviklingen i og på de sociale medier, har den danske tøven over for problemets størrelse undret mig. Jeg deltager selv på tiende år flittigt på flere sociale medier blandt andet gennem min journalistiske blog, Bizzzen, på Berlingske Business. Jeg har selv høstet min andel af trusler og hån fra høj som lav, jeg har haft "æren" af en engelsksproget blog og Twitter-konto dedikeret til karaktermord på mig, og jeg har på tredje år en stalker, der overvåger mig konstant på nettet, og som via mails forsøger at ødelægge mit levebrød.

I begyndelsen så jeg faktisk kommentarfelter som en gave for både skribent og andre læsere, men udviklingen vendte mange steder og gik en anden vej.

Strudsementalitet i pressen

Jeg selv udviser nu større selvcensur, og jeg er ikke ene med afvejningen af, om sagens vigtighed opvejer den sandsynlige efterfølgende tilsvining. Jeg kender journalister og debattører, der tager time-out fra ligestillingsstoffet. Jeg kender erhvervsjournalister og andre journalister, der dækker særlige område mindre, end de finder relevant, fordi fanden kan bryde løs med klagemails til chefredaktører og trusler om Pressenævnet. Og jeg har hørt om chefredaktører, der vander sig over den type ballade, da den æder tid og penge fra vigtigere ting.

Men vi taler ikke højt om, hvorvidt disse ting påvirker publicistisk. Vi taler ikke højt om selvcensur til redaktionsmøderne. Det ville være imod den journalistiske selvpoffattelse som modige, som vagthund.

Men tilbage til angrebene på kvinder. SVTs grundige dokumentation af nethadet gav i Danmark kun et lille efterskælv i form af et par artikler på DR's website med problematikken set i et dansk perspektiv. Intet i prime time på tv.

Tv-serien "Ti stille kvinde" kom først på skærmen knapt to år efter, og man prioriterede i vist omfang at høre begge parter. Billedet af de interviewede mænd bag angrebene blev, at det egentlig bare var nogle lidt sølle mænd.

Men det stemmer ikke. Var det bare lidt

sølle tabermænd, og var det bare en besat stalker eller to, der skræmmer folk væk fra at deltage i den offentlige debat og fra at opstille til et tillidshverv, men det er det ikke.

Jorden gødet af seriøse medier

Markante meningsdannere, herunder de danske medier har et medansvar for den skærpede tone over for visse grupper i samfundet. De har for eksempel i årevis udnævnt mænd og drenge som taberkønnet, kvæstet af et "overfeminiseret" samfund med kvinder, der forsøger at rage endnu mere til sig. Kvinder har for længst fået lige vilkår, hedder det sig i den danske tidsånd. Også kvinder i politik.

I Sverige er mediernes ulige behandling af kvindelige politikere dokumenteret i en doktorafhandling af Tobias Bromander. Forskeren gennemgik 4.345 artikler i perioden 1997-2010, og undersøgelsen dokumenterede, at skandaler, hvor kvindelige politikere er involveret, blæses op til noget langt større, end når mænd er involveret, og kvindernes afgang kræves tidligere.

Dokumentationen er i Danmark set af færdiget med, at Sverige bare er anderledes. I Danmark er medierne fair. Måske tager de tilmed hårdere fat på mændene. "Bare se på, hvad statsminister Lars Løkke Rasmussen har været udsat for grundet sine fadbamser", lyder den typiske argumentation om en politiker, der er glad for øl og luksus, men som sjusker med sine bilag.

Den nutidige brede undersøgelse af mediernes behandling af politikere baseret på køn savnes. Tilbage i 2001 belyste forskerne Kirsten Gomard og Anne Krogstad, hvorledes kvindelige politikere blev budt dårligere vilkår i tv-debatter end mandlige. Siden, i 2004, så journalist Ulrikke Moustgaard nærmere på forskelsbehandlingen. Det skete i bogen "Håndtasken, heksen og de blåøjede blondiner. Danske, kvindelige politikere ifølge pressen – og dem selv." Og forskeren Christina Fiig så i 2010 på danske mediers behandling af kvindelige politikere af anden etnisk oprindelse især med udgangspunkt i Özlem Cekic.

Chikanørernes magtfulde platform

Men grænsen for, hvad der kan siges, ikke mindst om kvinder (og indvandrere, arbejdsløse m.fl.) er flyttet drastisk. Bølgen tog sin begyndelse på mediernes egne websites, som chikaneudøvere flokkedes til. At få et læserbrev i papiravisen, som læses af hundreder tusinde mennesker, er attraktivt, men såre vanskeligt. På mediernes netdel var der ingen filter, og man fik "foræret" masser af læsere i modsætning til, hvis man ytrede sig på egen blog.

Uhyrlige påstande og trusler fik lov til at blive stående i kommentarfeltet, og det krævede særledes aktiv indsats fra omverdenen at få noget fjernet. Selvfølgelig endte det som i den fysiske verden: Et vandaliseret område tiltrækker endnu mere vandalisering, og folk med anden holdning flygter derfra.

Kommentarkloakkens årsager

Mange kritikere af udviklingen troede i starten, at årsagen til kommentarkloakken lå i muligheden for at skrive anonymt. Krav om forudgående registrering har hjulpet lidt, men en del kommentarfelte viser fortsat, at civilisation kun er neglelak på bæstets kløer.

Endnu en tendens trækker i samme retning, nemlig de trængte mediers taktik. I jagten på klik, læsere og annoncører har medierne åbnet for stadig mere provokerende og tyndbenet stof, ikke mindst på opinionsplads. Det smitter – sætter stemningen.

Så kom Facebook, der i Danmark har 3,5 millioner brugere ud af landets 5,7 millioner borgere, og det er blevet en arena for samling om ekstreme holdninger. Dertil kommer så, at politikeres mailadresser og mange andres er så lette at finde frem, og endnu lettere er det bare at trykke Send.

Efterhånden har der udviklet sig en opfattelse af, "Jeg har sgu' ret til at blive hørt af dig, din fucking". En ny menneskeret. Det hjælper heller ikke, at flere politikere og andre markante meningsmennesker selv bidrager til svinestien på de sociale medier.

Polariseret debat

Danmark er endt med en demokratisk debat, der er mere polariseret og højtråbende end nogensinde før i min meget lange levetid. Og nogle føler sig tvunget til at holde kæft for ikke at skade sig selv eller deres arbejdsplads.

For eksempel fortalte en højtstående erhvervsmand for nylig i mediet Mandag Morgen, hvad der skete, da han forsøgte at tale om faren i at dæmonisere flygtninge og indvandrede. ”Når jeg siger noget, bliver jeg bevidst misforstået, og mine synspunkter bliver fordrejet, så de passer ind i en sekterisk, forudsigelig debat, jeg ikke ønsker at være en del af”. Af hensyn til sit firma og sig selv vil han næppe gentage forsøget.

De angrebne journalister og deres reaktionsmuligheder? I USA foretager nogle medier en afvejning af, hvorvidt en artikel skal have et åbent kommentarfelt eller ej, afhængigt af emnet. Et par videnskabelige tidsskrifter har lukket helt for kommentarmuligheder efter undersøgelse, der viser, at kommentarer gør større skade end gavn for oplysningsindsatsen.

Herhjemme sker kun lidt, men der er reaktioner, der vælger at blokere for de aller værste trolls i kommentarfelter og i mailsystemer, og der er kommet lidt mere fokus på nødvendigheden af at holde justits i kommentarfeltet. Men selvcensuren blandt journalister tales der som nævnt meget lidt om.

Journalistforbundet halter bagud

Dansk Journalistforbund synes også at hænge fast i gamle dage, hvor alt handlede om envejs-kommunikation. Den gang var det journalisten, der kunne blive beskyldt for injurier og bagtalelse af virksomheder og personer, og sådanne journalister yder forbundet juridisk hjælp.

Envejskommunikationen er blevet til to-vejskommunikation, hvor bøller kan optræde på egne vegne eller som set især i USA som skjult lobbyisme. Men journalisten, der har brug for hjælp til at standse injurier, om i det offentlige rum eller over for arbejdsgivere og kunder, står alene. Forbundet fører

”som hovedregel ikke injuriersager på vegne af medlemmer”, lyder beskeden. Man lukker tilsyneladende øjnene for, at udvejen kan blive selvcensur.

Lovgivningen hænger dog også fast i gamle dage. Mordtrusler via nettet kan godt nok anmeldes til politiet, lige som mordtrusler i den fysiske verden. Men er der vedholdende chikane og trusler i den fysiske verden kan bøllen få et tilhold – et forbud mod at nærme sig ofret. I den virtuelle verden er der kun blokeringer og filtre, der kan sættes ind, og det batter som en skrædder i helvede. Der er ingen myndighed, ingen strafmulighed, der måske kunne gøre lidt indtryk. Udover, hvis der er tale om klokkeklare injurier, men en sådan sag har kun personer med pænt med penge på lommen råd til.

Også den danske injurielovgivning halter i øvrigt. Det fortalte journalisten og juristen Asger Thylstrup, i sin bog ”Injuriersager – Bagvaskelse, æreskrænkelser og ytringsfrihed”. Thylstrup, der blandt andet har rådgivet Berlingske og som har ført flere injuriersager, fortæller, at den krænkede ofte kommer til at fremstå som latterlig, og påpeger desuden det urimelige i, at kun dem med penge har råd til retssagen. Udfaldet af dommene, der falder, er desuden ofte helt uforudsigelige.

Behov for ny lovgivning

Produceren Ulrik Skotte fra produktionsselskabet Doceye, der stod bag DRs ”Ti stille kvinde”, er blandt dem, der efterlyser en ændring af lovgivningen.

”Programmerne ramte plet. De viste dybden af nethadet, og hvor destruktivt der færdes på nettet. Men det forandrer ingenting for de fleste. Der skal redigeres hårdt og kompromisløst i debatter og kommentarfelter, og det er på tide at få en reel injurielov, der også inkluderer udviklingen af medieplatforme og den forråelse vi er på vej imod”, lyder det pr. mail fra Ulrik Skotte.

Advokater angribes i øvrigt også. I Berlingske berettede cand.jur. Birgit Buddegård fornylig om skilsmisseeadvokater, der chikannes groft, også via nettet, hvor de udsættes

for ID-tyveri og falske anmeldelser. Hun skrev følgende:

”Samfundet bliver mere og mere voldsomt i retorikken og i borgernes omgang med

hinanden. Hvis advokater trues til tavshed og apati, kan der ikke føres sager. Og hvor er retssamfundet så på vej hen?”

Kilder

Aarhus Universitetsforlag: Instead of the ideal Debate <http://da.unipress.dk/udgivelser/i/instead-of-the-ideal-debate/>

Berlingske: Kvindelige politikere chikaneres, hånes og trues <http://m.b.dk/nationalt/kvindelige-politikere-chikaneres-haanes-og-trues>

Berlingske: »Herretoiletet er en trussel mod ligestilling« <http://www.b.dk/nationalt/herretoiletet-er-en-trussel-mod-ligestilling&>

Berlingske: Trusler mod skilsmisseadvokater <http://www.b.dk/kommentarer/trusler-mod-skilsmisseadvokater>

DR: Trusler fik Zenia Stampe til at opgive ordførerpost <http://www.dr.dk/nyheder/indland/trusler-fik-zenia-stampe-til-opgive-ordfoererpost>

DR.dk: ”Ti stille kvinde” er ikke længere tilgængelig på nettet.

Information: Nar! Kugleskør psykopat! Snusket muldvarp! <http://www.information.dk/224990>

Kvinder, køn og forskning; MEDIA REPRESENTATION OF WOMEN POLITICIANS FROM A GENDER TO AN INTERSECTIONALITY PERSPECTIVE <https://tidsskrift.dk/index.php/KKF/article/view/44351>

Kvinfo: Historisk dårligt valg for ligestilling <http://kvinfo.dk/nyheder/historisk-daarligt-valg-ligestilling>

Linnaeus University Press: Lik i garderoben har inga bäst före datum <http://lnu.se/om-lnu/1.78622/lik-i-garderoben-har-inga-bast-fore-datum->

Mandag Morgen: Jeg melder mig ud af den sekteriske udlændingedeбат <https://www.mm.dk/melder-sekterisk-udlaendingedebat>

Roskilde Universitetsforlag: Håndtasken, heksen og de blåøjede blondiner. Danske, kvindelige politikere ifølge pressen – og dem selv. https://books.google.es/books/about/H%C3%A5ndtasken_heksen_og_de_bl%C3%A5%C3%B8jede_blon.html?id=zangSIZIpWgC&redir_esc=y